

VĚDEŽ.

Časopis za mladost sploh,
pa tudi za odrašene proste ljudi.

I. tečaj.

14. Grudna 1848.

24.

Hvaležna solzica
cesarju FERDINANDU I.
o Njegovim odstopu,
in
ljubézni iskrica novimu
cesarju FRANCU JOŽEFU I.,
darovani
od slovenske mladine. *)

Prišla zorica je zala,
Mlada zorica svobode,
Nad Slovenjo je ostala,
Zarotila m^oč os^ode, **)

M^oč os^ode je nemile —
Svitlo sončice zasi je,
In slovenske melodije
Zaveržé iz lip'ce mile.

In glej, Ferdinandu péva,
Vsako serce pésem živo,
On svobodniga je dnéva
Zarjo vklicál osrečljivo.

Oče dobri, ljubeznivi!
Slavo tudi mi pojémo,
Vnétí tudi mi recémo
S polnim sercam: Bog Te živi!

*) Dobri cesar Ferdinand I. je od vladarstva odstopil, mladi brá-
tan (Neffe) Franc Jožef I. ga nastopil 2. Grudna 1848.

***) Osóda, Schicksal.

Vedno, vedno Te spremljala
 Živa bo hvaležnost naša,
 Vedno, vedno Te spremljala
 Zvésta bo ljubézen naša!
 Glej, v očéh nam solza plava,
 Jóka Tebi jo Slovenja;
 Britka solza je ločenja —
 Vunder kliče: Slava, slava! —

Al blisk veselja nam pèrsi prešine,
 Solza vsuší se, in žalost pomine —
 Zaglédamo Tebe, o mladi vládár!
 Plamen mladósti Ti lica spreminja,
 V jasnih očéh se Ti milost razgrinja,
 Na čelu bliší se junačnosti žar.

Z nami Té mlade enácijo léta,
 Iskréne ljubézni Ti venčike spléta
 Slovenske mladine ognjén kolobár.
 Vdanosti polna Te krepko pozdravi,
 Zaupanja toke častitne Ti stavi,
 Slovensko zvestobo prinése Ti v dar!

Primi z junaško rokó za kermilo!
 Lipa slavjanska naj bo Ti jadrilo,
 Vbógal šuméciga morja bo val —
 Mirno ko pšica bo barka letéla,
 Množica srečna bo slavo Ti péla,
 Slavo, ker sreče si luč ji prižgál.

Angeljc naj svéti po pótih Te vódi,
 Ljubézen naródog zvezdica Ti bódi,
 Ki kaže Ti srečno rešenje 'z nadlóg!
 Pretežko je délo, al sladko plačilo,
 Ko bode se v daljnim okrógu gtasilo
 Osrečeno ljudstvo: „Živi Te Bog!“

Détomil.

Varíte se vraž!

V néki kočí blizo vasi P. na Gorénském
 sta pred sedmémi léti živéla mož in žena v raj-
 skim miru in zakóuski edinosti. Nevtrudljivo in
 s pridnimi rokami sta sebi in svojima otrókama

potrebno hrano perslužila. Céla soséska ju je špotovala in daljni znanci častili — zakaj neki ne? Bila sta tako rekoč, zakonca po volji božji. Pa to rajsko, pervima človékama v nju nedolžnosti enako življenje ni dolgo terpélo; tudi nju čednost in stanovitnost je božja previdnost skušala. Perlétniga moža Bog z boleznijo obiše. Pomladanske jutra in polétne noči v postelji brez spanja prekašljuje; vender ako ravno truden, po dnevi moli in svetá minljivost in nečimernost premišluje in tako v Bogu voljno vse poterpi. Ali žena — namésto per kakim zdravniku zdravila iskati, bolnimu stréči, zanj moliti in tako z večí marljivostjo sebi in svojim potrebniga si perslužiti — tako oslepí, de, peljana od hudobniga duha svojo prihodno srečo v vražah iskati začne. O nesrečna slepota! Koliko je že bilo v zatiranje vraž pisaniga in rečeniga, in vender — kaj ta žena storí? Vstane zaráno nekiga zimskiga dné in se napravi v bližno cerkev k sveti maši iti. Bolan mož, debeli snég, ostra burja civilenje ponočnih ptičev, — kar nič jo ni moglo zaderžati, de bi ne bila tako hitro v svojo nesrečo hitela. V cerkev priti moli za srečno dosego svojiga namena, in tako dolgo ondi ostane, de se vsi ljudje izidejo. Ko nobeniga več ne vidi, vstane in gré iz cerkve. Na mertvišu se ozíra in gleda, če jo nihče ne vidi. Ko živiga ne spazi, se bliža kostenjaku (kamor se iskopane mertvaške kosti devajo) si nabere mertvaških desk ali dilj in kostí, ter se potém z nekakim groze polnim upanjem domú podá. Domú

priti poskríje svoje čudne kolače, pobara bolniga po zdravji, opravi otročája, in gre večera nevoljno čakaje po drugih vpravilih. Na večér, ko sleherni v sladkim spanji počitka íše, okoli desetih gré v kuhinjo, si perpravi žerjavce, žveplja in druge komatije in začne kosti z deskámi vred žgati. Kaj mislite, zakaj je neki to delala? Nadjala se je, de ji bo mertvi, čigar kosti in deske je žgala, ali sam povédát prišel, ali kakó drugáci oznanil, kakšine številke de bojo v loteríi vzdignjene. O strašna vraža! Vender se scer strašljiva žena tega storiti ni bala. Pa kaj se zgodi? Ko se skerbno in preskerbno ozíra, kaj de bo vidila ali slišala, se ji oblačilo vžge in žé je bilo v plamenu, ko se predrami in vidi, kaj se godí. — Namesto de bi se bila zdej naglo zgrudila in ognjeno obléko v vodó potlačila — ostrašena skoz vrata šine, puhne čez zid in kričaje proti nekimu mlinu v bližni potok letí. Ko mlinar ognjeno ženo zagleda, se prestraši, pa ji vender v pomoč hití. Jo prime, v vodo potlači in v nji obrača. Takó jo je nagle in grozne smerti otél. Nje oblačilo je do pasú vse zgorelo. Do kostí vžgano in na pol mertvo domu pernesó. Mož zvediti, kaj se je z ženo zgodilo, se zlo vstraši in hujši zbolí. Zdaj obá na smertni postelji za duhovna prosita ter po zadnji tolažbi hrepenita. Dočakáta ga scer srečno, pa vender v tédnu vmreta. Šla sta v kráj, kjer vsa vraža in nečimernost svetá mine. Zapustila sta dvoje otročičkov, ktera so usmiljeni ljudje v rejo vzeli, in véden spomin, ki naj nas

od tacih reči odvráčuje, de pravični Bog svoje kaznovavne roke čez nas ne stegne. *M. Kožuh.*

Pogovor učenika z učenci.

Učenik. Zadnjič sim obljubil povédati, kakó de se v družbo sv. Florjana stopi, in kakó dobro de je to zavolj nesreče ognja. Ker pa morde še nimate vsi praviga zapopadka od družbe sv. Florjana; povém nar préd, de je to družba, ki tistim pogorelcem škodo povračuje, ki so pri nji zavarvani.

Muhar. Kakó pa se pri nji zavarva?

U. Menim, de me bote nar bolj razumeli, ako vam v priméri povém.

Ko bi postavim Boštjan želel, de bi mu družba sv. Florjana za njegovo brez zida 300 goldinarjev vredno hišo, potem ko bi pogorela, škodo popolnoma povernila; bi mogel Boštjan opravniku družbe sv. Florjana reči, de želi svojo hišo za tri sto goldinarjev zavarvati. Potem plača Boštjan za prvič toliko dvajsetíc, za kolikor sto goldinarjev želi hišo zavarvati. Boštjan jo želi zavarvati za tri sto, tedej plača pri ti priči za prvič tri dvajsetice ali en goldinar. Ta denar se imenuje primšina (Vorschuss). Po odrajtani primšini je hiša že zavarvana. Opravnik si je vse natanjko v svoje bukve zapisal, kaj, kdaj in za koliko de je Boštjan zavaroval in koliko de je plačal. To zapiše tudi v posebne bukvice, ki jih Boštjani v zagotovšino da. Če hiša prec potem zgori; Boštjan od imenovane družbe vender toliko denarja dóbi, za kolikor je hišo zavarval, namreč: tri sto goldinarjev. Ko bi jo bil pa za šest sto zavarval, bi pa šest sto dóbil; tode bi bil mogel tukaj šest dvajsetíc ali dva goldinarja primšine plačati. Ali kaj je to? Kdo bi ne jal goldinarja za tri sto, dvéh za šest sto?

M. Ali nič družiga ni treba plačati, kot primšino?

U. Pač, tode le nekaj maliga, in scer večidel vsako leto po pet, šest, sedem, deset krajcerjev od sto; malokdaj več, čez dvajset pa nikoli. Več ko je v léti med zavarvanci pogorelcov, več se móra vsako léto plačati. Ali nekoliko krajcarčkov na leto se laglje pogreši, kot pa več sto goldinarjev, ki bi jih morde ogenj požerl, brez de bi kdo škodo pevernil.

Radovednik. Kje pa je družba sv. Florjana?

U. Takih družb je po več mestih, in scer: v Terstu, Milani (Mailand) v Gradcu in v drugih. Mi se menimo od Gradaške, ki je za našo deželo nar bolj pripravna in se tudi imenuje notrajno - avstrijanska pogorelska družba ali družba sv. Florjana za Štajarsko, Koroško in Krajnsko deželo.

M. Ali se móra v to družbo noter v Gradec zapisat iti?

U. Ljudém vstop zljajšati, ima ta družba v vsaki okolici (becirku) eniga opravnika, pri katerim se sleherni lahko zavarje in plačuje. Od tega tudi po nesreči povračilo dobi. De se pa povračilo dobi, mora zavarvanec letno plačilo nar menj do zadnjiga Sušca sleherniga léta popolnoma odrajtati. Ako pa pogori, se móra o pravim času pri opravniku oglasiti. Tisti, ki so v kraji opravnika domá, se morajo v tréh, drugi pa nar menj v štirnajstih dnéh po ognji pri njem oglasiti. —

Ze iz téga vsak lahko sprevidi, kakó dobro de je za vsakiga gospodarja, v družbo sv. Florjana stopiti. Se bolj pa se bomo od tega prepričali bližni četertik, ko se bomo od te reči še bolj natanjko pogovarjali. Tim časi pa naj vsak dobro pomisli, kaj de bi od tega še rad vedil.

Od človeške starosti.

V nekih skorej 100 lét starih bukvah se bere: Potem ko je bil Bog šesti dan vse stvaril, je sed-

mi dan počival. Torej je tudi dal sedmerki človeške starosti posebno imenitnost. Sedmi mésec po rojstvu začne namreč otrok zobé dobivati. V sedmim letu nastopi um. V dvakrat sedmim, to je v 14. letu se prikažejo pri mladenču na bradi perve kocinice. V trikrat sedmim, to je v 21. letu mu raste brada. V štirikrat sedmim, to je v 28. létu ima popolno moč. V petkrat sedmim, to je v 35. létu je že popolnoma dorašen. V šestkrat sedmim, to je v 42. létu je človek nar boljiga uma; v sedemkrat sedmim, to je v 49. létu nar bolji starosti. V osemkrat sedmim, to je v 56. létu je k dajanju dobrih svetóv nar bolj pripraven. V devetkrat sedmim, to je v 63. létu moči pojemajo. V desetkrat sedmim, to je v 70. létu je večidel konec človeškiga življenja, kakor David pravi: Stevilo našiga življenja je sedemdeset lét. In zares le malo jih starost od 80, 90, strašno malo pa starost od 100 lét doživí.

Nar lepši zvézda.

„Le poglej sestríca, kakó lepó svetlo večernica na nebi igra, pravi Blaže. Ni je lepši zvesde med vsimi na nebi.“ Ančika je djala: „Res, de je lepa, alj vender je prijazna juternica (danica) še lepši ino svetlejši.“ Začela sta se prepírati, ino gresta k očetu, naj jima prepír razsodijo. Oče rečejo: „Oj de vaj neumna otroka, alj mislita, de ste dve zvezdi! Ravno ta ena lepa zvézda se imenuje juterna, če se nam zjutraj na nebi perkaže, ino večerna, kedar jo zvečer zagládamo.“

Veliko prepíra za prazne reči,
In nar več sovraštva le zmotá stóri.

Kratkočasnica.

Nek kmet je po starih hrastih lazil in po duplah čbél iskal. Po nesreči pade v votlo deblo troh-njeniga hrasta, v katerim je bil cel roj divjih čbél. Ne more nikakor iz nje in samo roke vun molí.

Kmaló potem pripleza na hrast medved, ki bi bil rad méd lizal. Pa komaj vtakne sprednje nogé v duplo, se jih nesrečni mož naglo zgrabi. Medved pa se te prikazni tako vstraši, de noge s vso močjo vun potegne in ves preplašen pobegne. Z nogami pa je bil potegnul iz duple tudi od čbel že nekoliko opikaniga moža, ki se jih je terdno deržal, in ga takó strašne smerti rešil.

Povabilo k naročbi na Védeža za 1849.

Desiravno bo drugo léto Védeževa oblika lepši in večí, cena vender pri starim ostane in scer:

<i>Celolétno</i> predplačilo v Ljubljani za v tiskar-	nici prejemaniga Védeža je	1 gold. 30 kr.
<i>Po'létno</i> " " " " "	" " " " "	— " 45 "
<i>Za četert léta</i> " " " " "	" " " " "	— " 23 "

(Učénci vsih Ljubljanskih šol in pa pripravniki plačujajo za célo léto le 1 gold. 20 kr., za pol léta 40 kr., za ene kvatre 20 kr.)

<i>Za celolétno pošiljanje na dom v Ljubljani</i>	se odrajuje še poverh	— " 10 "
<i>Celolétno plačilo po pošti</i> za vsako daljo je		2 " 10 "
<i>Pollétno</i> " " " " " " "		1 " 5 "
<i>Za četert léta se po pošti ne morejo naročila</i>	<i>jemati.</i>	

Kakó pripráven de je Védež za slovénsko mladost, in kakó de se ji je znal prikupiti, spričujajo hvale v očitnih listih, kakor tudi to, de so že pretečeni mesec vsi iztisi pošli, in de se je pozneje še veliko naročnikov oglasilo, ki se jim pa s poprejšnimi listi ni moglo postreči. De se tedej za léto 1849 zadostno število iztisov pripravi, so gospodje naročniki prošeni, nove naročila in scer *založnici* v popoluama oprostenih (frankiranih) pismih vsaj do 9. *Prosenca 1849* poslati; sicer bi se morebiti kasnejim naročbam ne moglo zadostiti. Ako se *potrebno* število prejemnikov oglasi, obljubi založnica v dokáz sosebniga spoštovanja p. n. prejemnikov, *Védežu* časi tudi *podobšin* bolj neznanih žival zeliš i. t. d. na posebnih listih brez plačila pridjati, vredništvo pa, jih v časopisu vselej vgodno razložiti. Tudi vprihodnje bo Védež ob čertertkih na svitlo izhajal. — V Ljubljani 10. Grudna 1848.

Vredništvo.

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.